

AYGÜN SALMANOVA
BAAU
Akademik Həsən Əliyev küç
salmanovaaygun10@gmail.com

DİPLOMATİK DİLİN İNKİŞAF TARİXİ

Xülasə

Bu məqalədə müxtəlif sistemli iki dildə “Diplomatik dilin inkişaf tarixi”ndən danışılıb. Müxtəlif dövrlərdə hər iki ölkənin qurduğu diplomatik əlaqələrdən və bu əlaqələr nəticəsində dilin diplomatik sahəsinə aid olan terminoloji qatın necə zənginləşməsi məsələsindən də bəhs olunub. Müqayisə edilən hər iki dildə diplomatik terminologiyanın çoxsaylı mənbələri həmin sahədə terminoloji layın genişliyini sübut edir. Əsasən milli mənbələrə əsaslanan terminlərin dildə funksionallığı, passiv şəkildən aktiv şəkllə keçməsi cəmiyyətdə və onun müəyyən münasibətləri çərçivəsində gedən proseslərlə, sosiolinqvistik faktorlarla əlaqədardır. Müxtəlif dövrlərdə hər iki ölkənin yəni həm Azərbaycanın, həm də İngiltərənin digər ölkələrlə qarşılıqlı münasibəti bu ölkələrin diplomatik dilinin inkişafına əhəmiyyətli dərəcədə təsirini göstərmişdir. Bu mövzunun öyrənilməsinin digər aktual cəhətləri diplomatiya terminlərinin həm milli dilin baası, həm də alınma və beynəlmiləl fond əsasında əmələ gəlmə səbəblərini meydana çıxarmaqdan, həmin leksikanın izahlı lüğətlərdə verilmə prinsiplərini aşkar etməkdən ibarətdir. Bu məqalədə əsas məqsəd müxtəlif sistemli dillərin terminoloji sistemində diplomatik terminlərin yer və mövqeyini müəyyən etmək, onların özünəməxsus struktur – semantik xüsusiyyətlərini və əmələgəlmə yollarını araşdırıb təhlil etmək,

Müxtəlif sistemli dillərdə diplomatik terminologiyanın formalaşma tarixini və inkişafı prosesini öyrənməkdir. Hər iki dilin inkişafının dövr və mərhələlərində (ilkin diplomatik əlaqələr dövründə terminologiyanın vəziyyəti) diplomatik terminlərin mərhələləri müəyyənləşdirilir, diplomatik terminologiyanın inkişafına təsir göstərən ekstralingvistik və intralingvistik faktorlar üzə çıxarılır.

Açar sözlər: diplomatika, dil, inkişaf, termin, mənbə.

Diplomatik terminlər beynəlxalq münasibətlər və diplomatiya sahəsində işlənən anlayışları, məfhumları ehtiva edir. Əsas məqsəd həmin anlayış və məfhumları ifadə edən terminoloji vahidləri toplamaq, sistemə salmaq, onların formalaşma tarixini, həmçinin inkişafı prosesini izləməkdir. Bu məqsəddən irəli gələn bir sıra vəzifələr müxtəlif sistemli dillərin terminoloji sistemində diplomatik terminlərin yer və mövqeyini müəyyən etmək, müxtəlif sistemli dillərdə diplomatik terminologiyanın formalaşma tarixini və inkişafı prosesini öyrənmək, hər iki dilin inkişafının dövr və mərhələlərində (ilkin diplomatik əlaqələr dövründə terminologiyanın vəziyyəti) diplomatik terminlərin mənbələrini müəyyənləşdirməkdir. Hər iki ölkənin diplomatik dilinin inkişaf tarixi milli və alınma diplomatik terminlərin hər iki dildə nisbətini konkretləşdirməkdə, müxtəlif sistemli dillərin diplomatik terminologiyası tarixini ətraflı öyrənməklə onun inkişaf oriyentasiyasının müəyyənləşdirilməsi nəticəsində terminologiyanın indiki səviyyəsində qarşıya çıxan bəzi qaranlıq məsələlərinə aydınlıq gətirməkdə, alınma və beynəlmiləl diplomatik terminlərin hər iki dilin lüğət tərkibinə daxil olma səbəbləri, buna təsir göstərən ekstralingvistik faktorları və dillərarası əlaqələrin təyin olunması və əcnəbi diplomatik leksikanın milli dillərdə unifikasiya qanunauyğunluqlarını müəyyənləşdirməkdə başlıca rol oynayır.

Ədəbi dillərin leksik-semantik sferalarında termin və termin birləşmələri spesifik əlamətlərə malikdir. Terminoloji leksika digər söz qruplarından fərqlənir və lüğət tərkibində ayrıca lay təşkil

edir. Diplomatik terminləri kompleks və tarixi – müqayisəli aspektdə öyrənməyin mühüm nəzəri və praktik əhəmiyyəti vardır. Diplomatik sənədlərin dili istiqamətində də diplomatik terminlər tədqiqat obyektinə olmuşdur. Məlum olduğu kimi, diplomatiya xarici siyasətin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Xarici siyasət diplomatiyanın məqsədləri və vəzifələrini müəyyən edir, diplomatiya isə öz növbəsində, özündə xarici siyasətin həyata keçirilməsi üçün istifadə edilən praktiki tədbirlərin, həmçinin formalar, metodlar və vasitələrin məcmusunu ehtiva edir. Hesab edilir ki, diplomatiya onun müasir klassik anlamında gündəlik dövlət fəaliyyətinin xüsusi növü kimi XVI əsrin sonları-XVII əsrin əvvəllərində formalaşmışdır. Məhz bu zamanlarda kralların və hökmdarların saraylarında daimi diplomatik nümayəndəliklər yaranır, həmçinin xarici nümayəndə heyətlərinin qəbulu, diplomatik danışıqlar və yazışmalar üzrə xüsusi dövlət qurumları fəaliyyət göstərməyə başlamışdır. Müxtəlif dövrlərdə hər iki ölkənin yəni həm Azərbaycanın, həm də İngiltərənin digər ölkələrlə qarşılıqlı münasibəti bu ölkələrin diplomatik dilinin inkişafına əhəmiyyətli dərəcədə təsirini göstərmişdir.

Diplomatik dilin inkişaf tarixi-Azərbaycanda

Məlum olduğu kimi, diplomatiya xarici siyasətin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Xarici siyasət diplomatiyanın məqsədləri və vəzifələrini müəyyən edir, diplomatiya isə öz növbəsində, özündə xarici siyasətin həyata keçirilməsi üçün istifadə edilən praktiki tədbirlərin, həmçinin formalar, metodlar və vasitələrin məcmusunu ehtiva edir. Diplomatika və xarici siyasət ayrılmaz və vahid bütövlük təşkil edirlər, eyni bir prosesin bir-birini tamamlayan tərəfləridirlər. Hesab edilir ki, diplomatiya onun müasir klassik anlamında gündəlik dövlət fəaliyyətinin xüsusi növü kimi XVI əsrin sonları-XVII əsrin əvvəllərində formalaşmışdır. Məhz bu zamanlarda kralların və hökmdarların saraylarında daimi diplomatik nümayəndəliklər yaranır, həmçinin xarici nümayəndə heyətlərinin qəbulu, diplomatik danışıqlar və yazışmalar üzrə xüsusi dövlət qurumları fəaliyyət göstərməyə başlamışdır. Beynəlxalq münasibətlər tarixində diplomatiyanın mahiyyətini və ayrı-ayrı tərəflərini açıqlayan müxtəlif təriflər məlumdur. I Napoleon hesab edirdi ki, diplomatiya təmtəraqlı libas geyinmiş siyasətdir. İngilis diplomatı E.Satou diplomatiyanı “müstəqil dövlətlər arasında rəsmi əlaqələrin həyata keçirilməsində ədəb və ağılın tətbiq etməsi” kimi tərif edir.

Fransız diplomatı Ş. De Martens isə diplomatiyaya bu cür tərif verir: “Dövlətlərin xarici əlaqələri, yaxud xarici işləri haqda elm, daha dar mənada isə danışıqlar aparmaq elmi və məharəti”. Oksford lüğəti diplomatiyanı “ danışıqlar vasitəsilə beynəlxalq münasibətlərin aparılması”, “beynəlxalq münasibətlərin nizamlanması və səfirlər və elçilər tərəfindən aparılması metodu”, “diplomatin işi, yaxud məharəti kimi” tərif edir.

Diploma sözü hökmdarların rəsmi sənədləri demək idi, diploma sözü isə yunancadan “ikiqat artırmaq”, yəni onların qatlanması üsulundan əmələ gəlmişdi. Diploma dedikdə, imtiyaz verən sənəd, yəni dövlət kağızı, rəsmi sənəd başa düşülürdü.

K.Leybnits 1693-cü ildə nəşr etdiyi “Beynəlxalq diplomatik hüququn külliyyatı” kitabında diplomatik sözünü əsl dövlət sənədləri toplusuna şamil etmişdir.

Klassik anlamda diplomatiya XVI əsrin sonu-XVII əsrin əvvəllərində formalaşsa da, onun spesifik fəaliyyət növü kimi yaranması bilavasitə dövlətlərin yaranması ilə bağlıdır [8, 15].

Müxtəlif dövlətlərin diplomatiya dili tarixi müxtəlif inkişaf mərhələlərindən keçdiyi kimi Azərbaycan diplomatiya dili tarixi də bir neçə dövrlərdə müvafiq şəkildə yaranmış və inkişaf etmişdir.

1-ci dövrü tarixçi-tədqiqatçılar “Ağqoyunlular və Səfəvilər dövründə Azərbaycan diplomatiyası” adlandırırlar. Bu dövrün diplomatiya terminlərinə rus şərqşünası İ.P. Petruşevskinin fundamental elmi-tədqiqat işlərində rast gəlmək olur. (məsələn, *əmirlik, Osmanlı birləşmiş qoşunu, “Məşəl savaşı”, sülh bağlamaq, sülh imzalanması, daxili vəziyyət, Səfəvi-Osmanlı sülh danışıqları, sülhə tərəfdar* və s.) [7, 131].

Bu dövrün diplomatik terminologiyasını özündə əks etdirən mənbələrdən biri tanınmış səfəvişünas, tarixçi-alim O.Ə.Əfəndiyevin tədqiqatları olmuşdur. O, öz monoqrafiyasında Səfəvi-Türkiyə əlaqələrinə xeyli yer ayırmış və elmi tədqiqatında diplomatik terminlərdən (*elçi, hədələyici*

məktub, Səfəvi-Osmanlı ziddiyyətləri, Qızılbaş əmirləri, möhrdar, mübahisəli məsələlər və s.) də istifadə etmişdir[9, 108].

Ağqoyunlu-Türkiyə-Venesiya diplomatik əlaqələrini əks etdirən terminlərə(*məktub, sülh danışıqları, təhlükəsizlik, elçilik, səfərxanə* və s.) V.F. Minorskinin 1933-cü ildə Parisdə çap etdirdiyi kitabçasında rast gəlmək mümkündür[11, 10].

2-ci dövr Azərbaycanın Avropa dövlətləri ilə diplomatik əlaqələri dövrüdür. “XV əsrin ortalarından etibarən Azərbaycanın Avropa ölkələri ilə qarşılıqlı əlaqələri, həm də siyasi xarakter almağa başladı. Daha doğrusu, Avropa ölkələri ilə qarşılıqlı yaxınlaşmada xarici siyasi amilin rolu artdı. Ağqoyunlu hökmdarı Uzun Həsənin hakimiyyəti illərində Qərb ölkələri ilə geniş diplomatik əlaqələr yarandı” [6, 55]. Bu dövrün diplomatik terminlərinə Bursa sənədlərində (*uzaqgörən dövlət başçısı, diplomat Sara xatun, “Türkiyə məsələsi”, kömrük, axça vəsaiti* və s.), Trabzon abidələrində (*elçi, Ağqoyunlu elçiləri, hərbi əməliyyat, Yassıçəmən müqaviləsi, təhlükəsizlik, Qaraman ərazisi, “Qaraman məsələsi”, Ağqoyunlu – Türkiyə münasibətləri, əmirlik, dostluq əlaqələri, səfirlik* və s.)[5, 28].

XV əsrin ikinci yarısında Ağqoyunlu dövlətinin Avropa ölkələri ilə diplomatik əlaqələri başlanır. Bu əlaqəni əks etdirən terminologiya formalaşır: “*Türk təhlükəsi, antitürkiyə bloku, Venesiya müqaviləsi, antitürk koalisiyası, “Səlib yürüşü”, “hücum ittifaqı”, müttəfiqlik münasibətləri, danışıqlar, vasitəçilik, papa elçisi, əlverişli strateji məntəqə, tərəflər, razılaşdırma, sülh, bağlanma, səfirlik* və s. Həmin dövrə aid sənədlərdən bəzi mətnlərə diqqət yetirək: “Ağqoyunlu Uzun Həsənin 1464-cü ilin martında Venesiyaya göndərdiyi “səfirliyin” fəaliyyəti; “Danışıqları müvəffəqiyyətlə başa çatdıran Ağqoyunlu diplomatları”; Tərəflər bir-biri ilə razılaşdırmadan Türkiyə ilə sülh bağlamalı idilər (Nümunələr Y.Mahmudlunun “Azərbaycan diplomatiyası” kitabından verilmişdir)[6, 57].

Avropa ölkələri ilə əlaqələrin daha da genişlənməsi ərəfəsində Ağqoyunlu – Osmanlı müharibəsi (1472-1473) başlandı. Həmin şəraitin diplomatik leksikasında *elçi, Azərbaycan diplomatı, sülh danışıqları, Ağqoyunlu diplomatı, danışıqlar, səfir, razılıq, diplomat, Venesiya diplomatiyası, gizli danışıqlar, məxfi təlimat, seperat sülh danışıqları, məxfi məktubları, məxfi və mühüm müqavilə, sülh müqaviləsi, diplomatik danışıqlar* və s. terminoloji ifadələrdən istifadə edilmişdir[1, 85].

Məlumdur ki, dövlətlərarası müqavilələr həm diplomatiyada, həm beynəlxalq münasibətlər tarixində, həm də beynəlxalq hüquqda öyrənilir. Bu Azərbaycanda da belədir. Lakin dövlətlərarası müqavilələr Azərbaycan üçün xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu da təsadüfi deyil. Belə ki, yalnız dövlətlərarası müqavilələr beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın diplomatiya tarixini ardıcıl və sənədli şəkildə ortaya çıxarmağa imkan verir. Bu sahənin tarixinin rekonstruksiyasının bilavasitə bu sənədlər əsasında həyata keçirilməsi daha real görünür. Dövlətlərarası müqavilələrin istər Azərbaycan, istərsə də digər dövlətlərin xarici siyasətinin fundamental sənədlərilə birlikdə nəzərdən keçirilməsi də qeyd edilməlidir.

Diplomatik dilin inkişaf tarixi - İngiltərədə

İngilis dili inkişafına görə üç mərhələyə bölünür: qədim ingilis dili (450—1066), orta dövr ingilis dili (1066—1500), yeni dövr ingilis dili (1500-ci ildən indiki dövrə qədər). Bəhs olunan dövrlərdə İngiltərənin diplomatik dil tarixi müxtəlif inkişaf mərhələləri keçmişdir. İngiltərə tarixinin 1649-1653-cü illər dövrü I respublika (Independent respublikası), 1659-1660-cı illər dövrü isə II respublika dövrü kimi səciyyələnir. Birinci respublikanın dövründə xarici siyasət məsələləri tam şəkildə Kromvelin əlində cəmləşmişdi. Onun Avropa siyasətində üç ölkə: Fransa, İspaniya və Hollandiya mühüm yer tuturdu[10, 32]. Bu ölkələrlə aparılan xarici siyasət ingilis dilindəki diplomatik terminlərin bir qisminin məhz həmin dildən gəldiyini göstərir. İngilis dili, Fransız dilindən də bir çox söz almışdır. Çünki Fransız dili o zamanlarda saraylarda istifadə olunan dil imiş. Fransız dilinin İngilis dili üzərindəki təsirini görmək bugün heç də çətin deyil. İngilis dilində olan sözlərin 30%-ni Fransız mənşəli sözlər təşkil edir. “Freedom” (azadlıq) və “fairness” (ədalət) əvəzinə Fransızcadan keçən “liberty” və “justice”.

2) Fransız mənşəli terminlər: *aqreman* (fr. *Agrement* – razılıq), *atşe* (fr. *Attaşe*)-diplomatik rəng), *duayen* (fr. *Doyen* – böyük, ağsaqqal), *federasiya* (fr. *Federation*, lat. *foederatio* – birləşmə, ittifaq), *komvotant* (fr. *Kombattant* – döyüşçü), *paraflama* (fr. *parafe* – qısa imza), *parlamentyor* (fr. *Parlementaire* – elçi), *preambula* (fr. *Preambula* – müqəddimə), *unitar* (fr. *Unitaire*, lat., *unitas* – birlik).

4) İspan mənşəli: *embarqo* (isp. *Embarqo* – yasak, qadağan);

Roma İmperatorluğu dövründə Britaniya adalarına göndərilən rahiplər, buraya İncilin başlıca tərcümə dili olan Latın dilini gətirmiş və uzun illər Latın dilinin təsiri özünü müxtəlif sahələrlə bərabər diplomatik sahədə də göstərmişdir.

ad nok (lat. *müəyyən məqsəd üçün*), *ad referendum* (lat. *sonrakı baxış, üçün*), *akklamasiya* (lat. *aclamatio*- çıxırmaq, qışqırmaq), *akkreditə olunma* (lat. *accredere* – inanmaq), *alternat* (lat.- *alternus*), *anneksiya* (lat. *anneks* – birləşdirmə), *bəyannamə* (lat. *declaratio*), *depozitor* (lat. *depositum* – saxlanma yeri), *diktatura* (lat. *dictatura* – qeyri-məhdud hakimiyyət), *diskriminasiya* (lat. *discriminatio*, *ayrı-seçkilik*), *ekzekvatura* (lat. *exsequere* – müəyyən etmək), *viza-vize* (lat. *visus* – baxılmış, gözdən keçirilmiş), *status-statü* (lat. *status*, *durum*, *hal*, *işin vəziyyəti*), *status-kvo* (lat. *status,quo*), *statut* (lat. *statutum* – qərara alaraq), *seperat sülh* (lat. *separatus* – ayrıca), *sərhədlərin demilitasiyası* (lat. *delimitasilio* – müəyyənləşdirmə), *reparasiya* (lat. *reparatio* – bərpa), *represalli* (lat. *repressallae* – dayandırmaq), *respublika* (lat. *respublika*, *resiş və publicus* – *ictimai, ümumxalq*), *restitusiya* (lat. *restitutio* – əvvəlki vəziyyətin bərpası), *protektorat* (lat. *protector* – müdafiəsi, himayədar), *ratifikasiya* (lat. *ratus* – həll edilmiş, *facere* – etmək), *referendum* (lat. *repatriatio*) – müxtəlif səbəblər ucbatından başqa dövlətin ərazisində yaşamağa məcbur olmuş insanların ölkəyə daimi yaşamağa qayıtmasıdır). *Pakt* (lat. *pactum* – saziş, anlaşma), *pakta sunt servanda* (lat. *pacta sunt servando*), *persona qrata* (lat. *persona qrata* – arzuolunan şəxs), *persona non qrata* (lat. *person non qrata* – arzu olunmayan şəxs), *plebisit* (lat. *plebcitum*, *plebs* – sadə xalq və *scitum* – qərar), *preroqativ* (lat. *praeraqotivus* – ilk səs verən), *presedent* (lat. *pracedentic* – əvvəlki), *promulqasiya* (lat. *promulqatio* – elan etmə, xalqa bildirmə), *prolonqasiya* (lat. *prolonqare* – uzatmaq).

İngilislər səfirliklərdə diplomatlar mübadiləsi kimi yeniliyi ilk tətbiq edənlərdəndirlər. Məsələn, Vaşinqtondakı ingilis səfirliyinin birinci katibi U.Şepqott alman səfirliyinə həmin səfirliyin müşaviri əvəzinə göndərilmişdir.

Ayrı-ayrı dövlətlərin diplomatlarının və diplomatik xidmətlərinin yaxınlaşması prosesi davam edir və artıq iri ölkələr arasında müştərək səfirliklərin yaradılması məsələsi təəccüblə qarşılanmır. Artıq 1988-ci ildə Fransada Paris və Bonn arasında vahid diplomatiyanı nəzərdə tutan “Avropa siyasi konfederasiyası”nı qurmaq təklifi irəli sürülmüş və qarışıq tərkibli, növbə ilə dəyişən səfirləri olan birgə səfirliklərin yaranması barədə danışıqlara başlanmışdı [10, 25]. İngilis diplomatiyasının güclü tərəfi onun həll olunmalı problemi, mövzunu gözəl bilməsi, hərəkət etməli olduğu ölkə haqqında bilik əldə etməsidir. Xarici ölkələr haqqında ensiklopedik məlumatlar nəsil-dən-nəslə ötürülür. Bu işdə ingilis diplomatiyasına Forin-Ofislə möhkəm bağlı olan ingilis kəşfiyyatı kömək edir. Məsələn, 1919-cu il Paris sülh konfransına hazırlanmış materiallar, sənədlər, o qədər alicənab və inandırıcı idi ki, başqa delegasiyalar tərəfindən istifadə olunurdu. İngilis diplomatiyası öz vətəndaşlarının və ölkəsinin maraqlarını çox gözəl qoruyur. İngilis baş naziri və xarici işlər naziri hələ XIX əsrin ortalarında öz məqsədlərini belə formalaşdırmışdı. “İngiltərənin daimi düşmən və dostları yoxdur, onun daimi maraqları var”. İngilis diplomatları ilə söhbət aparanda nəzərə almaq lazımdır ki, doktrinalara maraq göstərən Amerikalılardan fərqli olaraq onlar global problemlər haqqında söhbət aparmağı xoşlamırlar.

Ədəbiyyat

1. Abbasbəyli A., Cəfərov V., Qafarov Z. Diplomatiya terminləri lüğəti. Bakı: 2000, 160s.
2. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. 4 cildə, 4-cü cild, Bakı: Elm, 1987, 544 s.
3. Cəfərov V. B. Diplomantik yazışma. Bakı: Elm, 1997, 71 s.
4. Diplomantik yazışma və konuşma mətnlərindən örnəklər. Ankara: 1995.
5. Diplomantik terminlər lüğəti. Tərtib edənlər Q. Quliyev və C. Rüstəmov
6. Mahmudlu Y. Azərbaycan diplomatiyası/ "Azərbaycan diplomatiyası jurnalı, Bakı: 1996.
7. Иссерлин Е.М Лексика и фразеологи современных дипломатических документов. // Материалы к курсу «Стили русского языка», М.,
8. Петрушевский И.П. Внутренняя политика Ахмеда Ак-Коюнлу // Известия АН ССР, Баку; 1942 №2, с.13-17,
9. Эфендиев О.А. Азербайджанское государство Сефевидов в 16 веке. Баку: 1981, 205с.
10. Garden G. Traite complet de diplomatic. P., 1932.
11. Minorsky V.F. La Perse au XV-e siècle entre la Turquie et Venise. Ragis, 1933.

A.Salmanova

История развития дипломатического языка

Резюме

В этой статье обсуждается «История дипломатического языка» на двух разных системных языках. Были упомянуты дипломатические отношения между двумя странами в разное время и способы обогащения терминологии дипломатической сферы языка в результате этих отношений. Многочисленные источники дипломатической терминологии на каждом из двух сравнительных языков доказывают ширину терминологии в этой области. Функциональная и пассивная форма терминологии, основанной на национальных источниках, прежде всего связана с процессами, происходящими в обществе и в рамках определенных отношений, а также с социолингвистическими факторами. В разные периоды взаимоотношения обеих стран, как Азербайджана, так и Англии, с другими странами оказывали значительное влияние на развитие дипломатического языка этих стран. Другие важные аспекты изучения этой темы включают появление дипломатической терминологии как основы как национальных, так и международных приобретений и международных основ, а также определение принципов лексикона в толковых словарях. Основной целью данной статьи является определение местоположения и положения дипломатической терминологии на различных системных языках, анализ собственных структурно-семантических особенностей и способов их формирования, изучение процесса формирования и развития дипломатической терминологии на разных системных языках. Определены фазы дипломатических терминов в периодах и этапах развития обоих языков (состояние терминологии в начальных дипломатических отношениях), выявлены экстралингвистические и внутриязыковые факторы, влияющие на развитие дипломатической терминологии.

Ключевые слова: дипломатия, язык, развитие, термин, источник

**The history of the development of the diplomatic language
Summary**

This article discusses the "History of the Diplomatic Language" in two different systemic languages. The diplomatic relations between the two countries at different times and how to enrich the terminology of the diplomatic sphere of the language as a result of these relations were mentioned. Numerous sources of diplomatic terminology in each of the two comparative languages prove the width of the terminology in that area. The functional and passive form of the terminology based on national sources is primarily related to the processes taking place in the society and within certain relationships, and sociolinguistic factors. Other important aspects of studying this topic include the emergence of diplomatic terminology as the basis of both national and international acquisition and international fundamentals, and to define the principles of the lexicon in explanatory dictionaries. The main purpose of this article is to examine the location and position of diplomatic terminology in the terminology system of various languages, to analyze their own structure-semantic features and ways of their formation, to study the process of formation and development of diplomatic terminology in different systems languages. The phases of diplomatic terms in the periods and stages of development of both languages (the state of terminology during the initial diplomatic relations) are determined. Extrovertinguistic and intralinguistic factors affecting the development of diplomatic terminology are revealed.

Key words: diplomacy, language, development, term, source.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 29.02.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 30.03.2019

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Sevda Rzayeva tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.